

”כתובה” בראי פסיקת בתי הדין

מבוא:

מהי כתובה?

הכתובה היא מסמך משפטי יהודי – הלכתי המפרט את התחייבות הבעל כלפי אשתו במהלך נישואיהם או לאחר פקיעתם עקב גירושין או מות הבעל .

חז”ל אסרו על בעל לשהות עם אשתו ללא הכתובה אפילו לשעה אחת.

עפ”י רשי מוסד הכתובה קיים עוד מימי אברהם אבינו, אשר נתן שטר כתובה לאשתו שרה (רש”י, בראשית, כ”ה, ו). על קדמוניות הכתובה ניתן ללמוד גם ממצאים ארכיאולוגיים, כתובות שנמצאו מלפני למעלה מאלפיים ארבע מאות שנים.

שמעון בן שטח (מראשי החכמים בתקופת אלכסנדר ינאי) נתן לכתובה את צורתה הסופית, כדי להקשות על הבעל לגרש את אשתו. הכתובה כוללת התחייבות קבועה של הבעל לשלם לאישה סכום כסף בזמן הגירושין, או שיורשיו יתנו לה אם הוא ימות לפניו. כל נכסיו של הבעל אחראים לכתובת האישה. (שבת יד, ב ורש”י)

התחייבויות

בכתובה מתחייב הבעל שני סוגי התחייבויות :

1. לזון, לפרנס ולכבד את האישה (בזמן הנישואין)

2. תשלום עיקר הכתובה ותוספת כתובה, נדוניה ותוספת נדוניה

הכתובה והנדוניה הן למקרה של פקיעת הנישואין עקב גירושין או מוות הבעל

עיקר הכתובה

הסכום שעל הבעל או יורשיו לשלם לאישה עם פקיעת הנישואין. סכום המינימום שנקבע לעיקר הכתובה הוא 200 זוז כסף לבתולה ו-100 זוז כסף לאלמנה או גרושה. יש מחלוקת מהו שווי סכום זה כיום, ועוד נעסוק בכך.

תוספת הכתובה

סכום שהבעל רשאי להוסיף לפי שיקול דעתו, ודינו כדין עיקר הכתובה. ניתן לציין סכום כללי שיכלול הן את עיקר הכתובה והן את תוספת הכתובה – בתנאי שהסכום לא יפחת מהסכום המינימאלי שנקבע לעיקר הכתובה.

הנדוניה

הערכת שווי הנכסים שהאישה הכניסה לחיי הנישואין, והסכום מצוין במידה ונכסי האישה נרשמו על שם הבעל, שכן במקרה של פקיעת הנישואין האישה רשאית לקבל חזרה את נכסיה או את שוויים.

מוסד הכתובה אם כן נועד לשרת מטרה כפולה:

- (1) להבטיח את יציבות קשר הנישואין " שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"
- (2) לדאוג לביטחונה הכלכלי של האישה לאחר הגיע הנישואין לקיצום, הן עקב גירושין והן עקב פטירת בעלה, וזו הסיבה שגם אלמנה זכאית לכתובתה.

עילות לפטור לבעל מתשלום הכתובה:

(רשימת עילות לא סגורה)

1. בגידת האישה.
2. מעשי כיעור (כשאיין ראייה חד משמעית לבגידה)
3. עוברת על הדת (לאחר שניתנה לה התראה).
4. אישה מורדת (למשל אישה המסרבת לקיים חיי אישות עם בעלה ללא סיבה מוצדקת).
5. עזיבת האישה את הבית (ללא סיבה מבוררת).
6. מקח טעות (הסתרת מום או מחלה למשל).
7. פסול בכתובה.

(א) האם יש להגדיל את סכום הכתובה ?

1. תיק מס' 1-21-3655 (בד"ר גדול) פלוני נ' פלונית ניתן ביום 22/2/05

בד"ר דן בשאלה האם כתובה בסך של 500,000 ₪ נחשבת לכתובה מוגזמת, כך שיש לראות בכך התחייבות לשם כבוד בלבד ?

הרב דיכובסקי הבהיר כי יש לו בעיה עם כתובה שנקוב בה סכום מוגזם ושמשמעות של כתובה מוגזמת עלולה להיות שהבעל יישאר בחוסר כל.

הרב דיכובסקי כתב כי יש לקבוע סכומי מינימום ומקסימום לכתובה, בהתחשב באפשרות הקיום של האישה לאחר הפרידה מבעלה, לפי רמת החיים שהורגלה לה בנישואין, למשך שנה שלמה.

לעמדתו המינימום לפרנסה חודשית הוא קו העוני של הביטוח הלאומי (3000-4000 ₪) והרף העליון הוא 10,000 ₪ לחודש. כך שהרף התחתון לכתובה הוא 36,000 – 48,000 ₪ והרף העליון הוא 120,000 ₪.

בפסק הדין האמור נפסקו לאישה 18,000 ₪ גם משום שהיו ספקות רציניים לגבי עצם זכאותה של האישה לכתובה.

2. תיק מס' 1-24-1687 (בד"ר גדול) פלוני נ' פלונית ניתן ביום 2/9/07

שם נדרש בד"ר לדון בשאלת האם כתובה בסך מיליון ₪ הינה כתובה מוגזמת, ובשים לב, כי בה"ד האזורי קבע כי אין מדובר בכתובה מוגזמת ועל הבעל לשלמה, ועל כן הוגש ערעור.

הערעור התקבל בדעת רוב – בפסק הדין הובאה שוב עמדתו של הרב דיכובסקי, ולפיה סכום כתובה הגבוה מ- 120,000 ₪ נחשב כסכום מוגזם. חישובו של הרב דיכובסקי התבסס גם כאן על ההנחה כי מטרתה של הכתובה הוא לאפשר לאשה הגרושה להתפרנס במשך שנה מכספי הכתובה, עד שתנישא מחדש. וסכום של 10,000 ₪ לחודש הוא סכום ראוי לכל הדעות. בנסיבות אלה קבע הרב דיכובסקי כי אין לכתובה תוקף מחייב והסכום שנפסק לאישה היה במסגרת מנגנון הפיצויים.

הרב דיכובסקי הציע, לקבוע תקרה של 100,000-120,000 ₪, ורצפה של מחצית מסכומים אלו.

בשולי פסק הדין, הציע הרב דיכובסקי להבחין בין נישואין ראשוניים לשניים בקובעו כי במקרה דנן, היה מדובר בנישואין שניים. לבני הזוג לא היה רכוש משותף וסביר למדי

שמדובר בסכום מוגזם ביותר. הוא גם לקח בחשבון את העובדה שאין סיכוי שהבעל יוכל לעמוד בתשלום של מיליון ₪.

3. תיק מס' 1-64-0239800477 בד"ר נתניה; ניתן ביום 28/9/08 –

כתובה בסכום של מיליון ₪.

טענת הבעל מדובר בכתובה מוגזמת ודינה להתבטל.
בד"ר קובע שאם הגירושין הם בגלל אי מילוי חובותיו של הבעל – שכן הבעל עזב את בית הצדדים לתקופה ארוכה – חייב הבעל גם בתשלום תוספת הכתובה.

בד"ר דן בטענות הסוברים כי אין לחייב כתובה מוגזמת תוך הפניה לפס"ד של הרב דיכובסקי (לעיל) בד"ר קובע, כי לא ניתן לומר שהכתובה מוגזמת וכן כי חתן יכול להתחייב בכל סכום שהוא רוצה.

❖ בד"ר גדול; פסק הדין ניתן ביום 31/3/09

לעניין תביעת האישה לקבל את כתובתה פסק בד"ר שהבעל חייב ליתן לאישה את כתובתה כולל התוספת. בד"ר הרבני הגדול דחה את טענות ב"כ הבעל שיש ליתן לכתובה דין כתובה מוגזמת.

4. בתיק מס' 1-64-058417940 (בד"ר חיפה) ניתן ביום 31/5/09:

כתובה בסך מיליון דולר. הבעל בגד באשתו וחי עם אישה אחרת, כתוצאה מבגידה של הבעל. בהרכב שררה הסכמה על כך שלאישה מגיעות הכתובה והתוספת כתובה, ובשים לב לנזק שנגרם לאישה (כתוצאה מהבגידה) אלא שהתקיימה מחלוקת ביחס לגובה הכתובה.

דעת הרוב: מאחר שכתב הבעל בכתובה מיליון ₪ ובארנו לעיל שאם היה נזק והפסד גדול לאישה, אין זה גוזמא והוא חייב לשלם. אולם אם לא היה נזק גדול לאישה הרי זה גוזמא. בנוסף קובעת דעת הרוב כי משפחת הבעל הם בעלי חברות וכן הבעל שאף, בשעת הנישואין, להיות בעל חברה, ולבסוף נעשה מנהל חברה, לכן מיליון דולר אינם סכום מוגזם, לאור מעמד הבעל. יתרה מכך, בסוף הכתובה כתוב שהבעל נשבע שבועה חמורה בתקיעת כף על דעת המקום, ואין אנו רוצים לבטל את שבועתו, שמא תהא זו לשקר. יש לחייב במלוא הכתובה.

דעת המיעוט: הכתובה הינה משנת 1988, ובעת הנישואין לא היו בני הזוג ברמה כללית גבוהה – על כן נראה שהסכום הוא גוזמא. בכל מקרה לאישה מגיע פיצוי נכבד על כך שבעלה נטש אותה ולכן הציעה דעת המיעוט להעמיד את סכום הכתובה על סך של מיליון ₪.

5. תיק מס' 286064/2 (בד"ר נתניה) פלוני נ' פלונית מיום 11/7/10:

כתובה בסך 1,000,000 ₪.

הבעל נהג לשהות עד שעות מאוחרות בעבודה, ובדרישת אשתו לעזרה בטיפול הקטינים – ראה התעמרות ושתלטנות.
לדעת המיעוט (הדיין אריאל ינאי): האישה זכאית למלוא כתובתה בסך מיליון ₪, שכן התובע והנתבעת הם אנשים משכילים ומצליחים, רמת השתכרותם גבוהה, ובבעלותם דירת יוקרה ששוויה למעלה משני מיליון ₪.
ברמת החיים שלהם ההתחייבות של כתובה בסכום שכזה אינה מוגזמת, ומדובר בפחות משווי מחצית דירתם המשותפת. בית הדין בהרכב הנוכחי כבר חייב במקרה אחר כתובה בסך מיליון ₪, ומדובר היה בבני זוג פחות מבוססים מאלו.

דעת הרוב: **(העדיפו שלא להחליט)** לאחר שהצדדים יתגרשו בית הדין יחליט על גובה סכום חיוב הבעל בכתובה או פיצוי וזאת לאחר פסיקת ביהמ"ש בעניין הרכוש.

אף מהי כתובה מוגזמת?

6. בתיק מס' 8888-64-1 (בד"ר נתניה) פלוני נ' פלונית מיום

:18/10/06

כתובה בסך 1,000,000 ₪

חוב הכתובה הוא חוב ברור וכל הטוען נגד הכתובה עליו נטל ההוכחה.

הגדרת כתובה מוגזמת: אם הסכום המדובר הוא בלתי צפוי להיות מושג באופן סביר במהלך החיים [ולא כתובה בסכום המספיק למחיה של שנה אחת, שזה נאמר על עיקר הכתובה].

במקרה זה אין כלל כתובה מוגזמת, והטוען על כתובה מוגזמת עליו נטל ההוכחה, הבעל חויב בתשלום כתובת אשתו בסך של מיליון ₪.

7. תיק מס' 1-21-5192 (בד"ר אשקלון) פלוני נ' פלונית מיום

:08/11/06

כתובה ותוספת כתובה ע"ס 1,000,000 ₪

נשאלת השאלה, האם יש מקום לטעון, שבימינו כותבים בכתובה סכום גבוה רק לשם כבוד בעלמא, ולא ע"מ להתחייב? קובע בד"ר "נראה, שלא תתקבל טענת הבעל, שלא התכוון להתחייב לה, בלא ראיה מוכחת. הואיל ולפנינו יש שטר חתום בעדים, וכדי לבטל אותו לא די בספק בעלמא, אלא רק סברא ברמה של "אנן סהדי" תוכל לבטל את השטר. ובמיוחד לאחר שקיימת סברא חזקה שבאמת התכוון להתחייב לה את התוספת הגבוהה".

עוד מציין בד"ר כי: "במכתב מטעם הרבנות הראשית למנהלי לשכות רושמי נישואין פורטו כמה הוראות שעל הרבנים עורכי החופות להקפיד בהן, ובין השאר נאמר שעליהם להקפיד שלא לכתוב תוספת כתובה מוגזמת, והם ממליצים כי "סכום תוספת הכתובה, לא יעלה על מיליון ₪" משמע שהם העריכו שעד סכום כזה עדיין זה בגדר הסביר.

ואולם, מקום שנראה לבד"ר שהסכום הוא מוגזם, ושהבעל לא התכוון לכך, עליו לפסוק לפשרה. במקרה דנן, מקום שהבעל עזב את אשתו יש לדעת ביה"ד לפסוק כתובה ותוספת כתובה, וזאת כדי שלא ייצא החוטא נשכר. נפסק כי על הבעל לשלם לאישה כתובה ותוספת כתובה בסך \$ 140,000

לפרקטיקה המסקנות הן:

- א. אין וודאות מוחלטת ואין כללים ברורים, כל תיק ידון לגופו ויכול שהרכב אחד יקבע כי סכום מסוים הוא מוגזם והרכב אחר יקבע בדיוק ההפך.
- ב. יחד עם זאת, נראה שחלק ממכלול השיקולים יהיה מעמדם הכלכלי של בני הזוג, שווי נכסיהם, רמת השתכרותם, וזאת הן במועד עריכת הכתובה והן במועד הדיון בחיוב הכתובה.
- ג. כתובה בגובה של עד מיליון ₪ עשויה להיחשב ככתובה שאינה מוגזמת.

(ב) האם יש לחייב את הפעל בערך הכתובה
הנאמין אף, או אנה בערכה הריאלי?

8. תיק 1-64-8975 – (רבני גדול) פלונית נ' אלמוני מיום 14/3/02

בפסק הדין נשוא הערעור קבע בד"ר האזורי, כי בהיות הכתובה משנת 1980 בסך 100,000 ל"י, יש להצמידה לדולר, וערכה הוא 2,175 דולר. האישה בערעורה ביקשה הצמדה למדד, שפירושה העמדת סכום הכתובה על סך של 36,000 ש"ח. בד"ר הרבני הגדול דחה את הערעור.

הרב דיכובסקי הביע עמדתו והבהיר: "כשלעצמי, אינני סבור שיש להצמיד דמי כתובה. הכתובה היא התחייבות כספית, ולא מנגנון מפורש של הצמדה, אין מקום לכך. אילו היה מדובר "בהתחייבות חפצית", אזי ניתן למדוד את החיוב, בהתאם לערך החפצים. אבל, בהתחייבות של כסף בלבד – הצמדה מניין לנו?"

... אינני סבור שמדובר ב – "מטבע שנפסל", למרות שהלירה אינה הילך חוקי. עקב האינפלציה הגבוהה נתעורר צורך לתת משמעות לכסף, ועל כן, נמחקו אפסים מפעם בפעם, וכן נשתנה השם מספר פעמים: לירות, שקל ישן ושקל חדש. עד היום ניתן להמיר מטבע ישן בבנק ישראל, כך שמטבע זה לא נפסל, אע"פ שאינו יוצא בהוצאה."

דעת יחיד – הרב שלמה משה עמאר:

הלירה אמנם אינה מטבע שנפסל, ברם מטבעות בימנו נמדדות לא לפי ערך המתכת אלא לפי "ערך מוסכם" ומשפחת ערכה של הלירה לא ניתן לרכוש בה דבר. לכן צריך לראות על מה התחייב הבעל בפועל, לפי ערך הקנייה של הסכום בזמן ההתחייבות – ולשם כך באה ההצמדה.

9. בפרשת אלמוני נ' אלמונית (נתניה) (תיק 1-24-3615), מיום

25/4/06

התחייבות של הבעל לכתובה של 50,000 לירות, ועלתה השאלה נשאל האם יש לשלם את הסכום הנקוב בכתובה בתרגום לשקלים חדשים ללא כל הצמדה, או שמא יש לשלם את הסכום שבכתובה לפי ערכו דהיום, ובית הדין דן בסוגיות ההלכתיות השונות בפסק דין ארוך של 38 עמודים.

דעת הרוב, קבעה, אין הבעל חייב לשלם את סכום התביעה בערכו כיום, אלא בערכו הנומינאלי בלבד.

על פי דעת הרוב – המנהג במשק הוא שהתחייבות שלא נכתבה בה הצמדה לדולר או למדד נגבית בערכה הנומינאלי וללא הצמדה.
יחד עם זאת בכתובה שנכתב בה סכום במטבע שאינו בשימוש ושנשחק עקב האינפלציה, יחויב הבעל לשלם לאישה לכל הפחות את עיקר סכום הכתובה (דהיינו מאתיים זוז + מאתיים זקוקין).

הבעל חויב אם כן לשלם לאישה סכום כסף בו ניתן לקנות 2904 גרם כסף.
(120 גרם כסף = 200 זוז)
(2784 גרם כסף = 200 זקוקים)

דעת המיעוט, הרב יעקוב זמיר, יש להצמיד את הכתובה למדד יוקר המחיה, שכן כאשר הבעל הוסיף לאשתו תוספת כתובה הוא לא התכוון שתוספת הכתובה תהא פחות מעיקר הכתובה ולכן כוונתו הייתה להצמיד הסכום. יחד עם זאת אם ההצמדה תביא את סכום הכתובה לסכום מוגזם, בית הדין יקבע כפשרה סכום הנראה לו.

10. בפרשת פלוני נ' פלונית (תל אביב) (תיק 360584/2), מיום 5/4/11

הצדדים נישאו זל"ז בשנת 1988, והתגרשו כדמו"י בשנת 2009. עלתה שם שאלת הצמדת כתובה ותוספת כתובה שעמדה על 50,000 ₪, מיום הנישואין.

בד"ר קבע כי הכתובה תשולם **כשהיא צמודה** למען יישמר ערכה הריאלי, וערכה של הכתובה יעמוד על סך של 250,000 ₪. בד"ר מצוין:

"לא נעלמו מענינו דעות החולקים עלינו בענין ההצמדה, אולם אנו סבורים שגם החולקים יחייבו הצמדה במלואה במקרה אשר לפנינו, כאשר קיימת תביעה מטעם הבעל – נטולת בסיס הלכתי – לקבלת זכויות בדירה שהייתה בבעלותה של האישה קודם לנישואין"

11. תיק 835665/1 (בד"ר גדול) פלוני נ' פלונית, ניתן מיום 16/3/11

נדונה כתובה של 18,000,000 שקל ישן

בד"ר אזורי קבע כי אין לפסוק הצמדה לסכום של תוספת הכתובה בסך 18,000,000 ש"י (שמונה עשר מיליון שקלים ישנים) נקבע שהסכום יהיה ללא הצמדה (18,000 ₪).

בית הדין הרבני הגדול – דחה את ערעור האישה מהטעם שנושא ההצמדה שנוי במחלוקת, ומאחר ובית הדין הגדול מתערב רק כשיש טעות בהלכה ומאחר ויש פוסקים הסוברים שאין לבצע הצמדה, אזי אין מקום להתערבות.

12. תיק 1-22-3267 (בד"ר גדול) פלונית נ' פלוני, ניתן מיום 10/7/08

בית הדין הרבני האזורי – בחר שלא להצמיד את הכתובה והעמיד את כתובתה של האישה על סך 50 ₪.

בד"ר גדול – העמיד את הכתובה בהצמדה **בפשרה** על סך 120,000 ₪.

לסיכום, לפרקטיקה, ככלל, אלה השיטות הנוהגות בביה"ד לשערוך הכתובה

ולהלן:

1. אין לשערך את הסכום האמור כלל¹.
2. שיערוך על דרך הפשרה, ספציפית למקרה הנדון.
3. שיערוך על דרך ההצמדה לדולר.
4. שיערוך על דרך ההצמדה למדד יוקר המחיה.
5. להצמיד לערך הכסף של אותו סכום שהתחייב עליו הבעל.

¹ אם הסכום הכולל הנקוב בכתובה היה נמוך מהערך של "עיקר הכתובה" (שיערוך לפי זווי כסף) הייתה האישה זכאית בכל מקרה לעיקר כתובה.

עו"ד צ'קרי הכתומה

13. תיק 585334/13 (בד"ר חיפה) פלונית נ' פלוני, מיום 1/5/11

200 זוז כסף.

הזוז הוא מטבע עתיק ששימש בארץ ישראל מהתקופה ההלניסטית ועד שלהי העת העתיקה. על פי "שולחן ערוך" (רבי יוסף קארו) 200 זוז שווים ל- 120 גרם כסף .

על פי הרמ"א (רבי משה בן ישראל איסרליש) גדול פוסקי אשכנז במאה ה- 16. 200 זוז שווים ל- 960 גרם כסף.

נכון להיום – קילו כסף = \$ 1140 , כ- 4280 ₪

לכן : 120 גרם כסף = 513 ₪.

960 גרם כסף = 4108 ₪.

200 זקוקים :

(100 זקוקים כנגד הנדוניה שהביאה האישה + 100 זקוקים כתוספת שמוסיף לה הבעל)

זקוקים = חתיכות כסף לשימוש צורפים. לא מטבעות.

לשיטת החזון איש (רבי אברהם ישעיהו קרליץ) מגדולי הפוסקים במאה ה- 20.

1 זקוק = 288 גרם כסף.

200 זקוקים = 57.6 ק"ג כסף (246,528 ₪)

לשיטת "הנחלת שבעה" (רבי שמואל הלוי בן המאה ה- 17) 200 זקוקין = 2784 גרם כסף (11,915 ₪)

₪

שיטה שלישית – הגר"מ רבי משה פיינשטיין – 200 זקוקים שווים 40 ק"ג כסף (171,200 ₪).

דיון בשיטות השונות ניתן למצוא למשל בתיק 585334/13 (בד"ר חיפה) פלונית נ' פלוני, מיום

1/5/11

(?) סול'י פ'יצו'ייט הק'יי'א'יט פ'ת'י ה'ד'ין ה'ר'פ'נ'ייט

14. תיק 1-24-2535 (בד"ר חיפה) פלוני נ' פלונית, מיום 27/1/10

15. תיק מס': 2-22-2337 (בד"ר גדול) אלמוני נ' אלמונית, מיום

27/12/04

פיצוי נוסף בהתאם לשיקול דעתו של בית הדין, כל מקרה לגופו.

קיימים שלושה סוגי פיצויים:

א. פיצויים הקשורים לביצוע הגירושין, במטרה להגיע לביצוע הגירושין בין הצדדים ולהביא את האישה להסכים לגירושין למרות שאינה חפצה בכך ואין עילה הלכתית לחיובה.

ב. פיצויים הקשורים לתחום הממוני רכושי, במטרה שכתוצאה מהגירושין תצא האישה עם זכויות ממוניות הנובעות מחלקה בצבירות הנכסים, תוך התחשבות בתרומתה של האישה לצבירת הרכוש ע"י הבעל במהלך הנישואין.

ג. פיצויים הקשורים בירידת ערך שער המטבע - חיוב זה מתבסס על חובת הבעל לפייס את האישה ולהבטיח קיומה בעתיד ולחזק את העיקרון שמונח ביסוד הכתובה שלא תהיה קלה בעיניו לגרשה

(ה) האם יש לקלוט את איזון המשאבים

מהכתובה ?

חשוב להזכיר כי חיוב בכתובה הוא מכוח דין תורה, ואילו איזון המשאבים מתבצע מכח חוק יחסי ממון (שהינו חוק אזרחי) ולכן נשאלת השאלה, כיצד יש להתייחס לסעיף 17 לחוק יחסי ממון הקובע כי "אין בחוק זה כדי לגרוע ... מזכויות האשה לפי כתובתה"

16. תיק 2-24-6191, (בד"ר חיפה) פלוני נ' פלונית, מיום 6/1/10

הנוהל המקובל בבתי הדין הוא שבית הדין ממתין לראות כיצד תסתיים חלוקת הרכוש על פי איזון המשאבים, כיוון שאם האישה תקבל – מכח איזון המשאבים – כספים שאינם מגיעים לה עפ"י דין תורה, יוכל הבעל לטעון שסכומי כסף אלה הם כנגד תשלום הכתובה.

בית הדין ער לאמור בסעיף 17 לחוק יחסי ממון וקובע כי לא ייתכן שהחוק מזכה את האישה בכפל זכויות הן עפ"י חוק יחסי ממון והן מכח שטר הכתובה. לתמיכה בעמדה זו מקיש ביהמ"ש מסעיף 11(ג) לחוק הירושה, שקובע שמה שאישה מקבלת על פי כתובתה ינוכה מחלקה בעזבונו, וטוען שחייבת להיות סימטריה בין פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב פטירת הבעל.

דא עקא, שבד"ר מבחין בין מצב בו הצדדים חתמו קודם לנישואין על הסכם ממון המסדיר ביניהם את יחסי הממון המתבסס על חוק יחסי ממון:

- שאז פרשנות החוק האמורה אינה רלוונטית. משום שהחובה לאיזון המשאבים אינה מכח החוק, אלא מכח התחייבות הצדדים. ומאחר שהצדדים לא ציינו במסגרת ההסכם שהכתובה שתקבל האישה לא תהיה בנוסף למה שתקבל האישה בחלקו של הבעל מכח האיזון. הרי זה דומה למקרה שהבעל התחייב לתת לאשה סכום כסף עם פקיעת הנישואין מבלי להתנות שסכום זה יגרע מכתובתה – כאן אומר בד"ר כל התחייבות עומדת בפני עצמה.

ב. זאת אומרת, היכן שקיימת אומדנא מוכחת וברורה אצל אחד מהצדדים להסכם. אנו נפרש את ההסכם עפ"י אומדנא זו. דוגמא מעשית ומובהקת לכך הוא מקרה דנן. בשעה שחתם הבעל על ההסכם לפי חוק יחסי ממון כוונתו הייתה להעניק לאשה מחלקו מחמת איזון המשאבים בתנאי שזה לא יתווסף לסכום הכתובה. שהרי כאמור הדבר ברור בשעה שהבעל חתם על הסכם הממון, לא הייתה לו מודעות למהותה של הכתובה. ולכן לא לקח זאת בחשבון במסגרת ההתחייבויות

ההדדיות ערב נישואיו עם האשה. ולכן לא נזכר נושא הכתובה בהסכם הממון. אין כל ספק שלו ידע הבעל מהי משמעות הכתובה בזיקה להתחייבויות הממוניות עם פקיעת הנישואין, לא היה מסכים שהאשה תזכה בשניהם. הן בחלקו מחמת האיזון והן בכתובה.

ג. כאן בוצע לבסוף קיזוז. כלומר שסכום הכסף המגיע לאשה מהבעל במסגרת האיזון נוכח מסכום הכתובה.

17. תיק 1-22-3267 (בד"ר גדול) פלונית נ' פלוני, מיום 10/7/08

נפסק, כי תביעת האישה למחצית הזכויות הפנסיוניות של בעלה תקוזז מהכתובה, כי אי אפשר לאחוז את החבל בשני קצותיו.

18. תיק 1/835665 (בד"ר גדול) פלוני נ' פלונית, מיום 16/3/11

נדונה כתובה של 18,000,000 שקל ישן

בד"ר אלזרי:

קבע שהאישה קיבלה במסגרת חלוקת רכוש סכומים שעפ"י דין תורה לא הייתה זכאית להם, כספים אלו מסתכמים במאות אלפי שקלים ועל כן אין מקום לפסיקת פיצויים, מעבר לסכום הנומינאלי של הכתובה.

שני הצדדים ערעורו על פסק הדין, כאשר האישה טענה שמגיעים לה פיצויים בנוסף לסכום הנומינאלי של הכתובה, והבעל טען כי אין מקום לפסוק לאישה את כתובתה מעבר לכספים שהיא קיבלה בחלוקת הרכוש בבית המשפט.

בד"ר דרור: דחה את הצרעור

בית הדין הרבני הגדול אמנם דחה את שני הערעורים, ברם בגוף פסק הדין עלתה העמדה שאין לקזז ושיש לחייב את הבעל הן בחיוב כתובה והן בחיוב על פי חוק יחסי ממון.

עלינו לברר את נושא הקיזוזים של כתובה ותוספת כתובה ופיצויים ביחס לזכויות עפ"י חוק יחסי ממון.

א. לפי דעת רוב הפוסקים בימינו, חוק יחסי ממון אין לו תוקף הלכתי. משום כך סבורים רבים שכספים שצד מסוים זכה עפ"י חוק יחסי ממון אינם נזקפים לזכותו עפ"י דין תורה ומבחינת דין תורה הם שלא כדין בידו ולכן אי אפשר לחייב בכתובה בתוספת כתובה ובפיצויים כאשר ביד האשה כספים שוה ערך שאינם מגיעים לה עפ"י דין תורה, ויש לקזז את חיוב כתובה, תוספת ופיצויים נגדכספים אלו.

- ב. ברם, בד"ר יוצר אבחנה בין מצב שבו נכפה על הבעל התדיינות (שלא עפ"י דין תורה) קרי דיון בביהמ"ש לענייני משפחה, בעניין הרכוש, בכפייה. לעומת מצב בו הדיון בביהמ"ש לענייני משפחה בענייני הרכוש בהסכמה.
- ג. בית הדין מבחין בין שומרי מצוות לאלה שאינם שומרי מצוות וקובע שאצל שומרי מצוות האישה לא תקבל כפל סכומים, ברם אצל שומרי חוק (ולא שומרי מצוות) הרי שאם הבעל גרם לגירושין, ההנחה שהוא לא התכוון לשלם תשלום כפול לא חלה, ואין לו אלא להלין על עצמו כאשר הוא הגורם לכך שהאישה תדרוש חלוקה לפי חוק יחסי ממון.
- ברם, אם האישה גרמה למציאות של חלוקת רכוש על פי חוק, נשאת על כנה ההנחה שהבעל לא התכוון שהאישה תקבל כספים גם מכח איזון משאבים וגם מכח הכתובה.
- ד. הרב ציון אלגרבל הוסיף, כי כאשר מדובר בזוגות שמקובלת עליהם הפסיקה האזרחית, אין מקום לקזז את מה שקיבלה האישה מבית המשפט ממה שמגיע לה לפי דין תורה, כך שהבעל חייב בשני החיובים ללא קיזוז: בחיוב על פי איזון המשאבים כמנהג המדינה ובחיוב על פי הכתובה מדין התחייבות.

19. תיק 588563/1 (בד"ר חיפה) פלונית נ' פלוני, ניתן ביום 18/7/11

עניין איזון המשאבים הוכרע, במסגרתו חוות הדעת של האקטואר חייבה את הבעל בתשלומי איזון של 75,000 ₪. כמו כן הדירה נמכרה ויתרת התמורה היתה כמיליון ₪.

הצדדים הסמיכו את ביה"ד לפסוק בעניין הכתובה. בנסיבות אלה, קבע ביה"ד לאישה פיצוי על כתובתה בסך של 100,000 ₪.

עפ"י המקובל בבתי הדין האישה אינה זוכה גם בזכויותי הכספיות של הבעל וגם בכתובתה, לכן מסך זה יש לקזז 75,000 ₪ שהבעל חויב לשלם במסגרת תשלומי האיזון.

על הבעל לשלם לאשה סך של 25,000 ₪ בגין כתובתה.

20. תיק 1655-64-1 (בד"ר חיפה) פלונית נ' פלוני, מיום 26/7/09

נישואין משנת 1985

נדונה כתובה של 18,000,000 שקל

במסגרת התביעות הרכושיות נערך איזון, האישה קיבלה מחצית מהרכוש. והבעל היה צריך להעביר לאשה תשלומי איזון ע"ס 186,010 ש"ח.

נפסק כי כיון שסכום זה גדול מסך הכתובה לתאריך הנ"ל, אין האישה זכאית לקבל, נוסף לסכום זה גם את כתובתה.

בית הדין קבע כי אם על פי החוק האישה זכתה בזכויות שאינן מגיעות לה על פי דין תורה, זכויות אלה נחשבות בבית הדין כגבייה עבור חוב כתובתה.

בית הדין התמודד עם פרשנות סעיף 17 לחוק יחסי ממון וקבע כי הפרשנות הנכונה היא שאם לאחר האיזון (והקיזוז) עדיין רובץ על הבעל חוב בגין הכתובה, זכאית האישה

לגבות חוב זה אפילו אם בכך יופר האיזון והיא תזכה ליותר ממחצית הנכסים ברי האיזון.

בית הדין סיכם כי ניצול האפשרות לדון בשתי ערכאות נפרדות על מנת להשיג זכויות רכושיות ביתר, שאינן מגיעות לפי אף אחת משיטות המשפט השונות (דין תורה והמשפט האזרחי) אינה צודקת לא מבחינה הלכתית, לא מבחינה מוסרית, ולא מבחינה חוקית.

מה היחס בין סעיף 17 לחוק יחסי מאון לבין הכתובה.

תיק 2-24-6191, (בד"ר) פלוני נ' פלונית, ניתן ביום 6/1/10

(מס' 16 ברשימה)

חיובי שטר הכתובה נחלקים לשניים. עיקר הכתובה ותוספת כתובה. עיקר הכתובה שהוא מאתיים זוז לבתולה, או מאה זוז לגרושה ואלמנה. לפי חלק מהפוסקים זו תקנה שתיקנו חכמים, ולפי פוסקים אחרים חיוב זה הוא מן התורה. **על כל פנים אין זה חוב התלוי ברצונו של האיש הנושא אשה אלא זהו חוב מכח הדין שלא ניתן לקיים נישואין ללא כתובה.** ואילו תוספת כתובה תלוי ברצונו של המתחייב האם להתחייב וכמה.

במונחי המשפט המודרני **עיקר הכתובה הוא חיוב קוננטי** שהוא נובע מקשר הנישואין ולתקופה של חיוב זה, אין כל חשיבות לרצון החייב, ואפילו אם ימנע מכתובת שטר כתובה.

תוספת הכתובה זו **חיוב דיספוזיטיבי**. חיוב זה הוא תולדה של רצון טוב מצד המתחייב ולכן הוא גם יקבע בהתאם לאומד דעתו של המתחייב כאמור.

משמעות החוק היא שאין החוק בא לפגוע בזכויות האשה המגיעות לה מכח הכתובה. אבל יחד עם זאת הוא לא בא להפקיע מן המתחייב את הזכות להתנות בחלק זה של הכתובה **לכן הסכם ממון שמושתת על חוק יחסי הממון מהווה התנייה לחלק הדיספוזיטיבי שבכתובה.** וזוהי כוונתו של סעיף 17 לחוק יחסי הממון, שהחוק אינו בא לפגוע בכתובה המגיעה לאשה. אבל בודאי שאינו מונע התנייה. כך בבוא בית הדין הרבני לדון בנושא הכתובה עליו לבחון האם בזכויות האשה, לפי חוק יחסי ממון, יש כדי לכסות את חוב כתובתה, ואם לא - ישלים הבעל את חובו **עד** סך כתובתה (בתיק מס' 1-64-1655 (חיפה)).

פרכטיקה האסקנות הן:

חשוב לציין, ולהבין כי ישנה משמעות משפטית לכתובה. בעת עריכת טקס הנישואין, אף צד אינו נותן ליבו לעובדה שהמדובר במסמך משפטי מחייב, ולרוב הוא נתפס כאקט דתי של קריאת סכום הכתובה, שאין בו אלא משמעות סימבולית (יש אפילו הרואים בכתובה גימיק דתי). ולכן מבחינתם הסכום חסר כל תוקף משפטי בתור שטר חוב.

בשנים האחרונות, חל מפנה בהתייחסות לשטר כתובה עקב ריבוי התביעות לתשלום כתובה ע"י האשה. לאור זאת, אני מציע לכם – בעת עריכת הסכמי ממון לבני זוג ערב הנישואין, ליתן את הדעת לנושא הכתובה, שתבוא לטובה בערב הכלולות (שם הבעל לעתיד, יהיה לאחר כמה כוסות ויסקי ולא בטוח שדעתו צלולה; כמו כן תיתכן השפעת הקרובים לכלה ביחס לשווי הכתובה כאמור, כמובן שאם אתם מייצגים אישה ההמלצה היא ההפך).

(1) האם אישה שיוצאת הליכי גירושין מוחלטת צ

כתובתה?

יש לזכור כי מהות הכתובה הינה על מנת שלא יקל על הבעל לגרש את האישה, אבל מה אם האישה מבקשת להתגרש, כלום מחלה היא על כתובתה? ומה נאמר כאשר האישה מסכימה להתגרש, האם מוחלת היא על כתובתה?

21. תיק מס' 1-21-068538172 (בד"ר חיפה) פלוני נ' פלונית, מיום

22/2/98

נישואין שניים. במסגרת ההליכים בבד"ר, האישה מסכימה להתגרש ובלבד שתשולם לה כתובתה בסך 180,000 ₪. הבעל מציע לפצות את האישה ב- 15,000 \$ ולמחול לה על תביעתו ממנה בגין חובות משותפים ע"ס 23,000 ₪

דעת רוב: על בני הזוג להתגרש. על הבעל לשלם לאישה את עיקר כתובתה (100 ז"ז) ולא התוספת (180,000 ₪). שכן הצעתו עולה על שווי עיקר הכתובה. האישה אינה זכאית לתוספת הכתובה, שכן ברור שלא היה בדעת הבעל לשלם סכום זה במקרה שהאישה תובעת גירושין.

דעת מיעוט: הבעל אינו פטור מכתובה כאשר האישה מבקשת גירושין, שהרי הוא יכול לבחור שלא לגרשה. לכן, כיוון שבידו להשהות את מתן הגט, אם הבעל נותן את הגט הרי בכך הוא מגלה את רצונו לגרשה והיא זכאית לכתובה.

על פסק הדין הוגש ערעור

22. תיק מס' 1-21-063445456 (בד"ר גדול) פלונית נ' פלוני, מיום

: 25/11/98

גם בבד"ר זה נחלקו הדעות:

דעת הרב, הרב דיכובסקי הנוהג המקובל הוא היום שאין אישה מפסידה את תוספת הכתובה בגין רצונה בגירושין. כל עוד אינה תובעת גט. הסכמה לגט ואפילו רצון בגט אינן עילות לשלילת כתובה.

דעת המיעוט: כל זמן שהאישה מסכימה לשלו"ב ואינה מבקשת לחייב

את הבעל בגט, אין מקום לפטור אותו מתשלום כתובתה והתוספת.
רק אם הבעל יסכים לניסיון שלום בית והאישה היא שתתנגד, אזי
תפסיד האישה כתובתה ומזונותיה.

23. תיק מס' 1-64-0239980477 (בד"ר נתניה) פלוני נ' פלונית,

מיום 31/3/09

הבעל עזב את בית הצדדים לתקופה ארוכה. הצדדים הגישו בתחילה בקשה
משותפת לגירושין שנסגרה וכעבור שנה האישה הגישה תביעת גירושין, מזונות,
וכתובה. הבעל מצידו טען בביה"ד שהוא מעוניין בשלו"ב. במקביל הגיש הבעל לבית
המשפט לענייני משפחה תביעה לפירוק שיתוף.

נקבע: " אם הגירושין הם בגלל אי מילוי התחייבות שהתחייב עליה הבעל במפורש
בשטר הכתובה, הרי שגם אם הגירושין הם עפ"י רצון האישה, **חייב הבעל גם**
בתשלום תוספת הכתובה. הוגש ערעור על פסק הדין.

בד"ר גדול: דחה את הערעור, בטענת הבעל לשלו"ב אין ממש. בד"ר חייב את הבעל
בגט מדין מורד ומדין רועה זונות.

24. תיק מס' 1-21-0323772187 (בד"ר טבריה) פלוני נ' פלונית,

מיום 3/1/08

הבעל הגיש תביעת גירושין והאשים את האישה בהתנהגות בעייתית. במסגרת
ההתדיינות בבד"ר, בד"ר הפנה את הצדדים ליעוץ כדי לבחון סיכויים לשלו"ב, אך
האישה הודיעה שהיא רוצה בגירושין. כעת חיים הצדדים בנפרד והדבר המונע מהם
להתגרש הוא שאלת חיוב הכתובה.

דעת הרוב: יש לסדר גט בלא הסכם ובלא ויתור של האישה על הכתובה ותוספת
הכתובה, אך הבעל אינו נפטר מחיוב זה. זאת משום שהבעל הוא היוזם של הפירוד
והגירושין, ומאחר והבעל לא חזר בו מתביעתו, לא חזר בו מהאשמותיו ולא פייס את
אשתו

דעת מיעוט: הבעל חייב רק בתשלום עיקר הכתובה ופטור מתשלום התוספת. זאת
משום שהרצון לגירושין הוא הדדי. הבעל המשיך בהליכי הגירושין רק משום סירוב
האישה לשלום בית.

25. תיק מס' 588563/1 (בד"ר חיפה) פלונית נ' פלוני, מיום 18/7/11.

הצדדים חיים בנפרד וניהלו הליכים משפטיים מתקדמים בביהמ"ש לענייני משפחה. האישה הגישה תביעת גירושין, וזאת לטענתה עקב כך שהבעל נמנע מלעשות זאת. הבעל טען כי אין לחייבו בכתובה שכן האישה היא זו שיזמה את הליך הגירושין.

נפסק: עצם העובדה שהאישה הגישה את תביעת הגירושין, אין בה כדי לשלול מהאישה את זכאותה לכתובה, בנסיבות האמורות, בהם הצדדים כבר היו בהליך של גירושין מתקדם.

26. תיק 1-24-2535 (בד"ר חיפה) פלוני נ' פלונית, מיום 27/1/10.

הבעל הגיש תביעת גירושין, בשלב מסוים גם יזמה הליכים משפטיים, ואף האישה הגישה תביעת גירושין נגדית. נפסק כי עמדת האישה בהגשת תביעת הגירושין הנגדית, ותביעת הכתובה הינה תוצאה ישירה מיוזמת הגירושין של הבעל ומהפעולות שנקט כנגדה. על כן יש לקבוע כי הפירוד נבע מהבעל – הן פורמאלית והן מעשית.

בנסיבות אלה נפסק כי האישה תקבל מלוא כתובתה (סך 26 אלף ₪) במועד סידור הגט.

כמו כן נקבע, באופו עקרוני כי האישה זכאית לפיצוי. האישה תבעה פיצוי ע"ס מליון ₪. ביה"ד קובע שלאשה מגיע פיצוי אחר שיניח את דעת ביה"ד. באשר לגובה הפיצוי, ביה"ד ממליץ לצדדים וב"כ לנהל מו"מ אינטנסיבי וענייני ע"מ להגיע להסכם פשרה בסכום סביר ולהעבירו לאישור ביה"ד.

(ל) חיוב כתובה עם לפני סידור הט

27. תיק מס' 562644/1 (בד"ר חיפה) פלוני נ' פלונית, מיום

10/4/08

ישנה טעות נפוצה אצל עורכי דין שסוברים שבית הדין יכול לפסוק מה שהוא רוצה לגבי הכתובה, שכן אם סכום הכתובה שייפסק יהיה גבוה – הבעל לא ייתן גט, שהרי שתלום הכתובה הוא בזמן הגירושין (או הפטירה) וקודם לכן אין האישה יכולה לגבות את כתובתה אז זהו, שזה לא נכון...

בתי הדין הרבניים דנו בכך וניתוח יפה מצאתי בפסק דינו של בית הדין האזורי בחיפה משנת 2008 (הפריט האחרון ברשימה).

שם דובר על בעל מורד, שנמצא בארצות הברית ומסרב לחיות עם האישה בישראל, כאשר הוא ניתק איתה כל קשר והשאיר אותה עגונה.

בית הדין קבע כי כל מעשי הבעל מוכחים שהוא רוצה לגרשה, כך שניתן לראותו כאילו גירש אותה ועל כן הגיע זמן גביית הכתובה. בית הדין ציין כי הכתובה הותקנה על מנת שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה – **ואם הבעל לא עושה הכל בכדי לגרש את אשתו, אזי אם הוא לא יחויב בכתובה – האישה תהא קלה בעיניו לגרשו.**
(במקביל, אגב, חייב בית הדין את הבעל במזונות מעוכבת שיקוזזו מחלקו בדירה המשותפת)

28. תיק מס' 586006/4 (בד"ר חיפה) פלונית נ' פלוני, מיום

23/8/11

בית הדין הרבני חייב את הבעל לשלם לאישה את כתובתה בסך 120,000 ש"ח גם טרם סירוב הגט שכן הבעל מסרב למלא אחר החלטות ביצת הדין בדבר חיוב בגט.
בית הדין נימק קביעה זו במקורות הלכתיים ולפיהם ישנו חיוב כתובה לגבי בעל המחויב לגרש את אשתו, עוד טרם הגט.